COMMISSARIS VAN DE KONING
IN DE PROVINCIE GELDERLAND

Geachte mevrouw Faber,

In mijn rol als Rijksorgaan breng ik verslag uit van het overleg dat heeft plaatsgevonden aan de Provinciale RegieTafel (PRT) over de invulling van de indicatieve opgave van de provincie Gelderland om te voorzien in 11.704 asielopvangplaatsen. Deze opgave is in de capaciteitsraming van 31 januari jl. vastgesteld.

De uitkomsten van het overleg aan de PRT zijn weergegeven in bijgevoegd Provinciaal Plan van de PRT Gelderland, dat is opgesteld volgens het format dat de Landelijke Regietafel (LRT) hiervoor heeft vastgesteld. Conform de Spreidingswet wordt mijn verslag betrokken bij het verdeelbesluit dat u uiterlijk 31 december 2024 neemt en waarin u bepaalt hoeveel opvangplaatsen voor asielzoekers individuele gemeenten de komende twee kalenderjaren mogelijk moeten maken. Bij dit besluit streeft u naar een zo evenwichtig mogelijke verdeling van de asielopvangplaatsen over ons land.

In dit verslag ga ik achtereenvolgens kort in op 1. de huidige asielopvang in Gelderland 2. de governance 3. het resultaat van het overleg aan de PRT 4. mijn inzet als Rijksorgaan 5. nu al zichtbare effecten van de Spreidingswet en tot slot op 6. gemaakte uitruilafspraken.

Het bijgevoegde Gelders plan bevat gedetailleerde informatie over de asielopvang per subregio en inliggende gemeenten gedurende de komende twee kalenderjaren. In het plan wordt ook ingegaan op voorzieningen en voorwaarden die hiervoor nodig zijn. De uitdagingen waarmee zowel gemeenten als provincies te maken hebben (gehad) bij de invulling van de nieuwe wettelijke taak staan vermeld in de aanbiedingsbrief bij dit verslag.

1. Asielopvang in Gelderland

Gelderse gemeenten leveren sinds jaar en dag een forse bijdrage aan de opvang aan asielzoekers. In maart 2024 voorzag Gelderland in ruim 8.500 plaatsen, waarvan 56% structurele plaatsen. De volgende gemeenten leverden het merendeel van deze opvangplaatsen: Apeldoorn, Arnhem, Harderwijk, Nijmegen, Wageningen, Winterswijk en Zutphen.

2. Governance

Het gesprek over de daadwerkelijke invulling van de indicatieve verdeling dient volgens de Spreidingswet plaats te vinden aan Provinciale Regietafels (PRT's), onder voorzitterschap van de commissaris van de Koning (cvdK) als Rijksorgaan. Omdat Gelderland 51 gemeenten kent, wordt gewerkt met een PRT met daaronder zeven subregionale tafels. Vertegenwoordigers van de colleges van B&W, Gedeputeerde Staten en het COA zijn aan die tafels vertegenwoordigd en hebben vrijwel maandelijks overleg gevoerd over de invulling van de indicatieve opgave. Alle gemeenten hebben aan de bestuurlijke overleggen deelgenomen.

3. Hoofdlijnen resultaat overleg PRT

Het resultaat van het overleg aan de (subregionale) PRT is dat de gemeenten in Gelderland uiterlijk 1 juli 2025 voorzien in 10.474 asielopvangplaatsen. Van deze opvangplaatsen zijn 974 plekken bestemd voor minderjarige asielzoekers (AMV).
Dit betekent dat de Gelderse gemeenten uiterlijk 1 juli 2025 gezamenlijk bijna 90% van de gevraagde 11.704 opvangplaatsen voor asielzoekers realiseren en 98% van de gevraagde 992 opvangplaatsen voor AMV. Uiterlijk 1 januari 2026 wordt voorzien in 10.195 opvangplaatsen voor asielzoekers, waarvan 1.015 voor AMV. Uiterlijk 1 januari 2027 is de stand 10.004 opvangplaatsen, waarvan 1.066 voor AMV. Hierbij moet het voorbehoud worden gemaakt dat in enkele gemeenten eind 2024, begin 2025 (definitieve) besluitvorming zal plaatsvinden. Voor gedetailleerde informatie per subregio en inliggende gemeenten verwijs ik naar het bijgevoegde Plan Asielopvang Gelderland.

Van de 51 Gelderse gemeenten vervullen negentien gemeenten vóór 1 juli 2025 100% of meer van de eigen indicatieve asielopgave. Vijf van deze negentien gemeenten voorzien zelfs in meer dan 200% van de eigen indicatieve opgave: Wageningen 394%, Arnhem 309%, Zutphen 301%, Harderwijk 293% en Winterswijk 255%.
Vijftien Gelderse gemeenten voorzien vóór 1 juli 2025 in een groot deel van de eigen indicatieve opgave. Zes gemeenten voorzien op een later moment alsnog (gedeeltelijk) in het aantal gevraagde opvangplaatsen. De gemeenten Buren, Doesburg, Elburg, Hattem, Lingewaard, Neder-Betuwe, Oldebroek, Overbetuwe, Scherpenzeel, Voorst en Westervoort hebben op dit moment nog geen besluit genomen over de invulling van de eigen indicatieve opgave. In een aantal van deze gemeenten is besluitvorming hierover eind 2024 of begin 2025 voorzien.

Naast opvang voor asielzoekers bieden de Gelderse gemeenten ook opvang aan ontheemden uit Oekraine. Op 25 oktober jl. telde Gelderland in totaal bijna 12.000 gemeentelijke opvangplaatsen. Dat is 78% van de gevraagde 15.358 plekken. Daarnaast worden 2.090 ontheemden uit Oekraïne door particulieren opgevangen. Samen brengt dat het totaal aantal opvangplaatsen Oekraïners op ruim 90% van het gevraagde aantal. De verwachting is dat dit percentage in de aanloop naar 1 januari 2025 nog iets toeneemt.

4. Inzet als Rijksorgaan

Als Rijksorgaan heb ik het gesprek tussen de vertegenwoordigers van de colleges van B&W, het COA en GS gefaciliteerd. Zoals hiervoor onder punt 1. genoemd vangt een aantal Gelderse gemeenten al jaren asielzoekers op. De betreffende colleges van B&W hebben dan ook geen enkele aansporing van mij nodig gehad. Integendeel, zij tonen uit eigen beweging lef, daadkracht, creativiteit en doorzettingsvermogen! Deze gemeenten moeten we koesteren en ik roep u op – nu niet alle gemeenten afspraken hebben gemaakte over de invulling van hun indicatieve opgave - deze gemeenten in het definitieve verdeelbesluit niet nog meer te belasten.

In gemeenten, waar de opvang van asielzoekers nog niet vanzelfsprekend is, heb ik - waar nodig - de samenwerking en/of besluitvorming bevorderd door gesprekken te voeren met burgemeesters, wethouders, gemeenteraden en bestuurders van het COA, dan wel gemeenten per brief aangespoord. Vanuit deze contacten geef ik graag de volgende bevindingen terug:

- Het voornemen van het kabinet om de Spreidingswet in te trekken en de vele uitspraken van Kabinetsleden daarover, maken sommige gemeenten terughoudend om besluiten te nemen over de invulling van de indicatieve taakstelling. Ook bij inwoners zorgde dit voor onduidelijkheid en weerstand. Dit effect heb ik in meerdere gemeenten in Gelderland gezien.
- De provincie Gelderland kenmerkt zich door veel locaties met beperkingen op het gebied van natuur en landschap, bodem en water. Natura 2000 en stikstofdepositie maken het ontwikkelen van opvanglocaties ook in juridische zin complex, tijdrovend en onzeker. Dit heeft zich onder meer voorgedaan in Oldebroek, waar de plannen voor een opvanglocatie om die reden uiteindelijk zijn stilgelegd.
- Het mogelijk maken van kleinschalige opvang leidt tot een meer evenwichtige spreiding. Kleinere gemeenten - waar geen draagvlak, draagkracht en nabijgelegen voorzieningen voor grootschalige opvanglocaties zijn - besluiten nu ook tot asielopvang. Dit leidt in de praktijk echter regelmatig tot spanningen met het bedrijfsvoeringmodel van het COA, dat uitgaat van een minimale omvang. Een deel van de oplossing kan in mijn optiek worden gevonden in een combinatie van centrum- en satellietlocaties.

5. Zichtbare effecten invoering Spreidingswet

Uit het Plan Asielopvang Gelderland blijkt dat de Spreidingswet een half jaar na de invoering al effect sorteert. Op 31 januari 2024, een dag voor het van kracht worden van de wet, vingen 19 van de 51 Gelderse gemeenten asielzoekers op. Op 1 juli 2025 gebeurt dat in 31 gemeenten. Het percentage gemeenten dat in Gelderland asielopvang biedt, stijgt in 16 maanden dus van 37% naar 60%. De asielopvang wordt dus – conform één van de doelstellingen van de wet – meer evenwichtig over de regio's en gemeenten verdeeld.

In het Gelderse plan is - naast een meer evenwichtige spreiding – de komende jaren nog een beweging zichtbaar: een beweging van kostbare noodopvang naar structurele en langjarige opvang. Bestaat op 1 juli 2025 42% van het totaal aantal asielopvangplaatsen uit (crisis)nood-opvangplaatsen, op 1 januari 2027 daalt dit percentage naar 11%. Met name in de subregio Rijk van Nijmegen is deze beweging zichtbaar, waarbij gedurende de komende twee jaar constant nagenoeg volledig wordt voorzien in structurele, reguliere opvangplaatsen die beschikbaar zijn voor een langere termijn.

Een duurzaam en langjarig opvanglandschap is voor zowel asielzoekers, gemeenten, haar inwoners als voor het COA een goede zaak en bespaart bovendien veel maatschappelijke kosten. Gelet op het tekort aan asiel-opvangplaatsen en de nu al zichtbare effecten van de Spreidingswet adviseer ik het kabinet met klem het voornemen tot intrekking van de Spreidingswet te heroverwegen.

6. Uitruil- en/of vereveningsafspraken

Een aantal gemeenten heeft bestuurlijke uitruil- dan wel vereveningsafspraken gemaakt. Dit betreft:

- *Zutphen en Heerde*
  Zutphen realiseert 740 plaatsen. De gemeente voorziet - naast de eigen indicatieve opgave van 246 plaatsen – ook in de indicatieve asielopgave van Heerde (116 plaatsen).
  Heerde voorziet in de (resterende) opgave van Zutphen om te voorzien in het gevraagde aantal gemeentelijke opvangplaatsen voor ontheemden uit Oekraine

- *Rheden en Rozendaal*
  Rheden realiseert 250 plaatsen. De gemeente neemt – naast de eigen indicatieve opgave van 215 plaatsen – ook in de indicatieve opgave van Rozendaal (14) voor haar rekening.
- *Maasdriel, West Maas en Waal en Zaltbommel*
  Deze drie gemeenten hebben besloten gezamenlijk (grotendeels) te voorzien in de indicatieve opgave (van respectievelijk 154, 121 en 179 plaatsen), waarbij drie opvanglocaties worden gecreëerd: twee duurzame locaties voor respectievelijk ca. 150 en 168 personen en een locatie voor 40 AMV in Maasdriel. Daarnaast wordt gezamenlijk voorzien in ca. 700 plaatsen voor Oekraïense ontheemden.
- *Druten en Wijchen*
  Druten en Wijchen pakken de indicatieve opgaven (114 respectievelijk 243) gezamenlijk op. Druten is per april 2024 gestart met een locatie van 100 opvangplaatsen voor de duur van twee jaar. Wijchen start in 2025 met een voorziening voor 300 asielzoekers voor 10 jaar en neemt de opvangplaatsen van Druten in 2026 over. Daarnaast is per september jl. in Wijchen een doorstroomlocatie voor statushouders gerealiseerd voor 27 personen voor drie jaar.

<u>Tot slot</u>

We blijven in Gelderland gezamenlijk werken aan een opvanglandschap, waarbij structurele opvangplekken evenwichtig over de provincie zijn verdeeld. Dit vraagt van alle partijen de nodige creativiteit, durf, bestuurlijke wil, flexibiliteit, financiële middelen, capaciteit én doorzettingsvermogen. De knelpunten in het benodigde voorzieningenniveau – met name het onderwijs, de zorg en in de beschikbaarheid van nutsvoorzieningen – vragen om oplossingen. In het Gelderse plan zijn enkele voorwaarden benoemd die moeten worden ingevuld om de opgaven te kunnen realiseren. De PRT Gelderland doet hierbij een dringende oproep aan het Rijk als systeemverantwoordelijk partner om in de benodigde voorzieningen en voorwaarden te voorzien.

Met vriendelijke groet,

Henri Lenferink,
Commissaris van de Koning in Gelderland,
voorzitter van de PRT